

Kosovo i Sjeverni Cipar između prava i prinude

Palinić, Fabijan

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:781936>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET POLITIČKIH ZNANOSTI
DIPLOMSKI STUDIJ POLITOLOGIJE

Fabijan Palinić

KOSOVO I SJEVERNI CIPAR IZMEĐU
PRAVA I PRINUDE

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

**KOSOVO I SJEVERNI CIPAR IZMEĐU
PRAVA I PRINUDE**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Ante Barišić

Student: Fabijan Palinić

Zagreb

rujan, 2017.

Izjavljujem da sam diplomski rad (*Kosovo i Sjeverni Cipar između prava i prinude*), koji sam predao na ocjenu mentoru (doc. dr. sc. Anti Barišiću), napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16. – 19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Fabijan Palinić

Popis kratica.....	ii
1. UVOD.....	1
2. DRŽAVNOST.....	7
2.1. Suverenitet.....	8
2.2. Kriteriji državnosti.....	9
2.2.1. Međunarodno priznanje.....	10
3. KOSOVO.....	12
3.1. Povijest državnosti.....	12
3.1.1. Rat i međunarodno priznanje.....	15
4. SJEVERNI CIPAR.....	18
4.1. Od podjele preko internacionalizacije do konsocijacije.....	18
5. USPOREDBA DVIJU DRŽAVNOSTI.....	24
5.1. Međunarodno (ne)priznanje Kosova i Sjevernog Cipra: suverena država i samoprogllašeni entitet.....	24
6. ZAKLJUČAK.....	26
Literatura.....	30
Sažetak.....	33
Ključne riječi.....	33

BDP	Bruto domaći proizvod
BiH	Bosna i Hercegovina
CPC	Ciparska pravoslavna crkva
EBOR	Europska banka za obnovu i razvoj
EHF	European Handball Federation (hrv. <i>Europska rukometna federacija</i>)
EtK	Ekklesía tis Kýpros (hrv. <i>Crkva Cipra</i> , Ciparska pravoslavna crkva)
EOKA	Ethnikí Orgánosis Kypríon Agonistón (hrv. <i>Etnička organizacija ciparskih boraca</i>)
EU	Europska unija
EULEX	European Union Rule of Law Mission (hrv. <i>Misija vladavine prava Europske unije</i>)
FIBA	Fédération Internationale de Basketball (hrv. <i>Međunarodna košarkaška federacija</i>)
FIFA	Fédération Internationale de Football Association (hrv. <i>Međunarodna federacija udruženja nogometa</i>)
JNA	Jugoslavenska narodna armija (hrv. <i>Jugoslavenska narodna vojska</i>)
JVuO	Jugoslavenska vojska u otadžbini (hrv. <i>Jugoslavenska vojska u domovini</i>)
KFOR	Kosovo Forces (hrv. <i>Kosovo snage</i>)
LDP	Liberalno-demokratska partija (hrv. <i>Liberalno-demokratska stranka</i>)
LSDV	Liga socijaldemokrata Vojvodine
MOO	Međunarodni olimpijski odbor
MMF	Međunarodni monetarni fond

NATO	North Atlantic Treaty Organization (hrv. <i>Sjevernoatlantski savez</i>)	iii
NDH	Nezavisna Država Hrvatska	
NOO	Narodnooslobodilački odbor	
OESS	Organizacija za europsku sigurnost i suradnju	
OVK	Oslobodilačka vojska Kosova	
SAD	Sjedinjene Američke Države	
SANU	Srpska akademija nauka i umetnosti (hrv. <i>Srpska akademija znanosti i umjetnosti</i>)	
SiCG	Srbija i Crna Gora	
SR	Savezna Republika	
SRJ	Savezna Republika Jugoslavija	
SVM	Savez vojvodanskih Mađara	
UÇK	Ushtria Çlirimtare e Kosovës (hrv. <i>Oslobodilačka vojska Kosova</i>)	
UEFA	Union of European Football Associations (hrv. <i>Unija europskih nogometnih udruženja</i>)	
UN	Ujedinjeni narodi	
UNFICYP	United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (hrv. <i>Snage očuvanja mira Ujedinjenih naroda na Cipru</i>)	
UNMIK	United Nations Mission in Kosovo (hrv. <i>Misija Ujedinjenih naroda na Kosovu</i>)	

1. UVOD

O državama, bez dileme, postoji mnogo literature u dosadašnjim znanstvenim istraživanjima. To je prosto zbog toga što je od prvih početaka svog života na zemlji čovjek kao jedinka osjećao potrebu za konsolidacijom i institucionalizacijom oblika svog života u zajednicama s ostalim ljudima kao što su obitelj, rod, bratstvo, pleme, naselje i – konačno – država. Iako je relativno moderan pojam suverene države-nacije, odnosno *nacionalne države* u novom sustavu međunarodnih odnosa potekao nakon potpisivanja Vestfalskog mira (1648.), daleko su prije njega postojale mnoge važne države poput starih carstava kao što je bilo Perzijsko (550. – 330. pr. Kr.¹ i 224. – 651. n. e.²) ili Rimsko (27. pr. Kr. – 476 n. e.), ali i nakon njega. Tako je, primjerice, i danas „država najvažnija jedinica života“ (Hague i dr, 2001: 7).³

Međutim, dosadašnja istraživanja *nacionalnih država* primijenjena u konkretnim studijama zemalja u komparativnoj politici kao imanentno „unutarnjoj“ politici još nisu dala pravi odgovor na ključno pitanje je su li baš sve države suverene s obzirom na međunarodno priznaje kao najvažniji kriterij državnosti i da kao takve imaju svoju državnost. Neka ipak jesu, poput onog profesora Cvrtile (v. Cvrtila, Vlatko (2000) Dekonstrukcija geopolitičkog poretka na primjeru pseudodržava. *Politička misao* 37(2): 85-88).

No, to je onda već presezanje u područje međunarodne politike, odnosno politološke grane međunarodnih odnosa i nacionalne sigurnosti, što, pak, u novije vrijeme, nije strano ni komparativnoj politici budući da „analizi domaće politike sve su veći izazov povećanje zemljopisnog opsega i međuovisnosti regija i zemalja zbog globalizacije, što približava komparativnu politiku i međunarodne odnose“ (Caramani u: Caramani, 2013: 1). U skladu s tim, želim dati svoj teorijski doprinos komparativnoj analizi državnosti.

¹ Ahemenidsko Perzijsko Carstvo.

² Sasanidsko Perzijsko Carstvo.

³ Uostalom, „država je jedinstvena institucija. Ona je iznad ostalih organizacija u društvu“ (Hague i dr, 2001: 7) te se i dalje nalazi „u središtu svjetske geopolitičke mape“ (Cvrtila, 2000: 85).

U svjetskoj se političkoj povijesti puno tvorevina nazivalo i još uvijek se naziva suverenim državama, a da to uopće nisu. Uglavnom se radi o deklarativno-propagandnim nastojanjima glavnih aktera njihovih vlasti i onih koji ih sponzoriraju da oni to (*op. a.* suverene države) budu, iako su „entiteti koji svojim djelovanjem sličje u mnogočemu glavnim činiteljima-suvremenim državama“ (Cvrtila, 2000: 85).

Stoga, smatram da je iznimno vrijedno⁴ postaviti upravo takvo istraživačko pitanje kakvo postavljam u ovom radu, a koje traži sasvim legitiman odgovor na njega da bi se moglo znati koje se sve tvorevine na svijetu može, a koje ne može smatrati suverenim državama. Posebno je važno s aspekta međunarodnog prava da međunarodna zajednica može znati koje su joj sve članice suverene države i da im kao takvima mogu pristupati ostale.

Rad je koncipiran kao intenzivna⁵ i kvalitativna⁶ komparativna analiza državnosti dvaju secesionističkih slučajeva (zemlje) Jugoistočne Europe od kojih prva počiva na konceptu *prava* (proglašenju neovisnosti zasnovanoj na ustavu iz prošlosti), a druga *prinude* (samoproglasašenju zasnovanom na vojnoj invaziji i okupaciji), pa slijedom toga i nije „prava“ državnost, već nekakva krnja državnost, pseudodržavnost. Teorijski pristup je historijsko-međunarodni institucionalizam. Po strategiji istraživanja je fokusirana (binarna) studija, a korišteni dizajn istraživanja je onaj najsljčnijih slučajeva koji „uspoređuje dva ili više slučajeva koji imaju najviše zajedničkog, osim neovisne varijable⁷“ (Burnham i dr, 2006: 80). Primijenjeno na slučajeve iz ovog rada, to izgleda na sljedeći način.

⁴ Ali, i važno budući da je pojam države ključan „za razumijevanje suvremene politike pa je stoga istraživanje sadržaja područja, kojeg tvori i daje mu okvir država i državno djelovanje u svom nastajanju i trajanju, od bitne teorijske i praktične važnosti i značenja“ (Barišić, 1999: 3).

⁵ Podrazumijeva kompariranje malog broja slučajeva (zemalja), za razliku od *ekstenzivne* koja analizira više njih (tri i više). Komparacije malog broja zemalja „intenzivnije su i manje ekstenzivne jer se njima može obuhvatiti više nijansi specifičnih za svaku zemlju“ (Landman, 2008: 45), pa otuda ti nazivi.

⁶ Budući da koristi komparativnu povijest koja je kvalitativna metoda, što je razumljivo, budući da, „za razliku od statističke analize, fokusirane usporedbe osjetljive su na povijesnu dimenziju“ (Hague i dr, 2001: 447).

⁷ Neovisna varijabla u ovom radu je međunarodno priznanje. Dok ga Kosovo ima, Sjeverni Cipar nema. Slijedom toga, Kosovo je suverena država, a Sjeverni Cipar samoproglasaeni entitet bez međunarodnog priznanja.

Kosovo i Sjeverni Cipar slični su slučajevi prema nizu ključnih strukturnih i kontingentnih obilježja (Kasapović, 2014: 231). Oni su u prvom redu „prostorno i populacijski male zemlje jugoistočne Europe⁸“ (Kasapović, 2014: 231).⁹ Površina Kosova iznosi 10.908 km², a Sjevernog Cipra 3.355 km². Kosovo, prema rezultatima službenog popisa stanovništva iz 2011. godine ima 1.739.825 stanovnika, a Sjeverni Cipar vjerojatno oko 300.000.

Također, obje su relativno kasno došle do svoje „samostalnosti“¹⁰ koju su izborili nasilnim putem – sukobom. Sjeverni Cipar se nakon turske vojne invazije samoproglasio na sjevernom dijelu ciparskog otoka 1974., a Kosovo je proglasilo neovisnost od Srbije 2008. godine. Doduše, Kosovo je *de facto* prestalo biti dio Srbije (tada SRJ) još od NATO-ve intervencije protiv te države 1999. godine zbog politike agresivnog ekspanzionizma¹¹ njezinog predsjednika Slobodana Miloševića koju je primijenio u ratu na Kosovu¹² i sprječavanja daljnje¹³ eskalacije nasilja na Balkanu.

⁸ Sjeverni (Cipar) je i azijska zemlja, i to zemlja Orijenta, jer ga terminologija kasnog Rimskog Carstva poznaje pod nazivom „*Dioecesis Orientis*“, veliko upravno područje što je uspostavljeno pod vlašću cara Dioklecijana (284-305), a obuhvaćalo je provincije Libiju, Egipat, Palestinu, Feniciju, Siriju, Arabiju (Petru), Mezopotamiju, Osreone, Cipar, Ciliciju i Izauriju“ (Kasapović, 2016: 5), a možda čak i zemlja Bliskog istoka, budući da „neki autori u Bliski istok svrstavaju i grčki Cipar i Tursku Republiku Sjeverni Cipar...“ (Kasapović, 2016: 13). Ipak, „David Lea (2001) ponudio je taksonomiju koja najviše odstupa od konvencionalnog pristupa regiji zato što u Bliski istok nije uvrstio nijednu afričku zemlju, čak ni Egipat, ali je regiju proširio na Srednju Aziju uvrstivši u nju samo tri postsovjetske države – dvije nemuslimanske, Armeniju i Gruziju, i jednu muslimansku, Azerbajdžan – te na Europu, uvrstivši u regiju Cipar i Tursku Republiku Sjeverni Cipar kao protodržavu. U toj je taksonomiji sporan i Cipar, i to kako grčka Republika Cipar, tako i Turska Republika Sjeverni Cipar. Premda je zemljopisno i povijesno bio povezan sa zemljama Bliskog istoka, Cipar je uvijek imao podvojen odnos prema toj regiji i uglavnom se postavljao kao vanjski promatrač zbivanja u njoj. Osim toga, Cipar je od 2004. član Europske unije pa se preko njega Bliski istok 'uvlači' u ekskluzivnu europsku ekonomsku i političku zajednicu, a Unija proteže na Bliski istok“ (Ker-Lindsay 2008: 535, cit. prema Kasapović, 2016: 14).

⁹ Uzeo sam klasifikaciju malih država P. Kurečića (2012) kroz primjenu „dvaju kvantitativnih kriterija“ (Kurečić, 2012: 89), *površine* (od 1.000 do 20.000 km²) i *broja stanovnika* (do 500.000 i od 500.000 do 2.000.000).

¹⁰ Ovaj atribut može vrijediti za Kosovo, ali ne i za poprilično nesamostalni Sjeverni Cipar koji je itekako vezan za Tursku.

¹¹ Koja je uključivala masovna kršenja ljudskih prava kosovskih Albanaca, srpske sukobe s njima i sprječavanje raspoređivanja mirovnih snaga na Kosovu.

¹² Ali, i u ratovima na područjima ostalih dijelova tada već vidno dezintegrirane SFRJ poput Slovenije, Hrvatske i BiH koji su trebali postati dijelovi etnički čiste Velike Srbije u skladu sa starom velikosrpskom iredentističkom idejom koja je, krajem 80-ih godina 20. st., bujajućim nacionalizmom aktualizirana i historiografski-književno dokumentirana kroz nacionalni politički program *Memorandum SANU-a* iz 1986. godine.

¹³ „Da nije bilo vojne intervencije NATO-a etničko čišćenje Kosova bi se u svakom slučaju nastavilo“ (Caratan, 1999: 7).

Nakon tog događaja Kosovo će, do svog proglašenja neovisnosti (2008.), biti pod UN-ovim¹⁴ protektoratom (na temelju *Rezolucije 1244*¹⁵ spomenute organizacije). Zatim, u razdoblju prije sukoba, obje su zemlje razvile autohtone pokrete (Kasapović, 2014: 231). To su bili „Kosovo republika“ na Kosovu i „Taksim“ (hrv. *Odcjepljenje*) na Sjevernom Cipru.

Nadalje, i jednu i drugu zemlju obilježava slabo gospodarstvo. BDP (*uk.*) iznosi dvije mlrd. eura i za Kosovo i za Sjeverni Cipar te 2.270 eura za Kosovo i 16.900 za Sjeverni Cipar (*po stan.*). Što se tiče tradicionalno slabo razvijenog Kosova, sankcije, politički pritisci Miloševićevog režima te vojna intervencija SRJ krajem 90-ih godina 20. st., dodatno su oslabili kosovsko gospodarstvo, te je ono jedna od najsiromašnijih europskih zemalja usprkos mnogo investiranoj novca i energije međunarodne zajednice. To (*op. a.* gospodarski pad zbog ratne situacije na području bivše SFRJ) je bilo uobičajeno kako za Kosovo, tako i za ostale njezine zemlje, budući da „sve su pretrpjele velike gospodarske štete, naročito blokadom prometa kroz regiju, kao i ekonomskom blokadom tadašnje SR Jugoslavije“ (Knezović, 2006: 110).

Da se vratim na Kosovo, nezaposlenost je dosta velika (službeno 30%), a „ekonomski je zemlja u velikoj mjeri ovisna o stranoj financijskoj podršci...“ (<http://3e-ag.com/hr/Kosovo>, pristupljeno: 17. lipnja 2017.). Njegovu ionako lošu gospodarsku sliku dodatno narušava odlazak besperspektivnog mladog stanovništva u inozemstvo. Ništa bolja situacija nije ni na Sjevernom Cipru gdje „je dohodak znatno niži, a budući da tursku državu na Cipru priznaje samo Turska, teško je ostvariva bilo kakva međunarodna suradnja“ (<http://proleksis.lzmk.hr/15435/>, pristupljeno: 18. lipnja 2017.).

¹⁴ U upravnom smislu „obavljanje osnovnih civilnih upravnih funkcija, uspostava veće autonomije i samouprave, određivanje konačnog statusa, distribucija humanitarne pomoći i rada UN-ovih agencija, održavanje reda i mira, zaštita ljudskih prava te povratak izbjeglica i raseljenih osoba“ (Klarin, 2015: 20) je povjereno UNMIK-u, a u vojnom smislu čuvanje mira i reda te stvaranje sigurnosti KFOR-u (NATO).

¹⁵ „Rezolucija je naložila SRJ postupno bezuvjetno povlačenje svojih vojnih, policijskih i paravojnih jedinica s Kosova, a istodobno su na prekid svih ratnih djelovanja bile primorane i OVK te druge albanske paravojne skupine“ (Klemenčić, 2002: 77).

Također, „privreda se često oslanja na financijsku pomoć Republike Turske za potrebe obrane, telekomunikacija, pošte i vodoopskrbe“ (Taradi, 2015: 83), a iako „se temelji na uslužnom sektoru (turizam, bankarstvo) te je bilo u stalnom usponu između 2000. i 2010. godine“ (Obućina, 2015: 23-24).

Iako upravno podijeljeni na okruge,¹⁶ prema teritorijalno-političkom ustroju, i Kosovo i Sjeverni Cipar su unitarni i centralizirani. Zatim, iako razmjerno visoko etnički homogene zemlje, obje imaju po jednu brojnicu¹⁷ nacionalnu manjinu (Kasapović, 2014: 231). Na Kosovu žive Srbi, a na Sjevernom Cipru su nastanjeni Grci (manji dio). Oni su s većinskim stanovništvom u povijesnom kršćansko-muslimanskom sukobu koji je ispresijecan konfesionalnim i etničkim crtama sunitskih Albanaca i pravoslavnih Srba te sunitskih Turaka i pravoslavnih Grka. Dok su svoje zahtjeve za odcjepljenjem artikulirale obje nacionalne manjine, ujedinjenje (grč. *énosis*) s matičnom državom željeli su samo Grci.¹⁸

Jedinica analize su njihove državnosti. Slučajevi su Kosovo i Sjeverni Cipar. Ovisna varijabla je suverenitet, a neovisna, kako sam već spomenuo, međunarodno priznanje. Intervenirajuće su rat i vojna invazija, pri čemu je kod prvog slučaja (Kosovo) rat doveo do međunarodnog priznanja, a kod drugog (Sjeverni Cipar), obrnuto – vojna invazija i dugotrajna okupacija dijela ciparskog otoka odgađaju ionako duže vrijeme odsutno međunarodno priznanje.

Rad se sastoji od šest dijelova (poglavlja). Nakon ovog uvoda kao prvog poglavlja, slijedi drugo poglavlje o pojmu državnosti i odjeljak o njezinim kriterijima s naglaskom na, u zato predviđenom pododjeljku, međunarodno priznaje kao izdvojeni kriterij državnosti ključno važan za svrhe ovog rada te odjeljak o suverenitetu koji prethodi odjeljku o kriterijima državnosti.

¹⁶ Kosovo ih ima sedam, a Sjeverni Cipar pet. Kosovo je dodatno podijeljeno i na općine (38).

¹⁷ Ima i ostalih poput Bošnjaka i Turaka na Kosovu te Maronita na Sjevernom Cipru.

¹⁸ Kosovski Srbi za sad (lipanj 2017.) ne žele još nikakve pravno-političke mogućnosti razrješenja budućnosti svojih etničkih segmenata na Kosovu, pa tako ni ujedinjenje njegovih dijelova sa Srbijom. Zasad se službeni kolektivni stav kosovskih Srba o tome artikulira kroz nepriznavanje bilo kakve politike koja nije vođena iz Beograda.

Sve ću ih smjestiti u odgovarajući teorijski okvir, odnosno „situirati“ u okvir postojeće teorijske literature.

Treće i četvrto poglavlje su dvije odvojene studije slučaja Kosova i Sjevernog Cipra s iscrpnim povijesnim prikazom državnosti za Kosovo i pododjeljkom posvećenim ratu i međunarodnom priznanju kao ključnim distinktivnim obilježjem što ga razlikuje od slučaja Sjevernog Cipra te kronološkim pregledom političkih događanja na ciparskom otoku kroz tri strategije¹⁹ političkih teoretičara konsocijacijske demokracije Brendana O. Learyja i Arendta Lijpharta (*podjela-internacionalizacija-konsocijacija*) od kojih prve dvije pripadaju dijelom prošlosti, a dijelom sadašnjosti²⁰, a treća, kao racionalno-institucionalno razrješenje problema Cipra kao duboko podijeljenog društva za koje je „primjeren oblik političke organizacije konsocijacijska demokracija“ (Kasapović, 2005: 7), pripada budućnosti. U petom se poglavlju kao središnjem dijelu rada nalazi usporedba dviju državnosti – suverene države (Kosovo) i samoproglašenog entiteta (Sjeverni Cipar). Šesto poglavlje je završno, a obuhvaća pomalo specifičan zaključak s idealističkim prijedlogom turskog ulaska u EU kao rješenja za sjevernociparsku pseudodržavnost, ali, i realistično-prediktabilnom konstatacijom slučaja Sjevernog Cipra kao *statusa quo*. Na kraju rada se nalazi popis sa svom korištenom literaturom i sažetak s ključnim riječima.

Teza rada glasi: *Kosovo je, kao konstitutivni element jugoslavenske federacije, proglasilo svoju neovisnost 2008. godine i na temelju toga dobilo međunarodno priznanje kao kriterij državnosti potreban da bi ga se moglo smatrati suverenom državom, dok se Sjeverni Cipar, uz vojnu pomoć matične Turske koja ga jedina priznaje, samoproglasio na dijelu ciparskog otoka 1974. godine i kao takav ostao samoproglašeni entitet umjesto suverene države.*

¹⁹ Sve tri u jednom odjeljku (str. 9-13).

²⁰ Pokušaj internacionaliziranog ujedinjenja Cipra, odnosno premošćenja dugotrajne podjele, je „vječna misija“, a reaktualizirana je u siječnju o. g.

2. DRŽAVNOST

Državnost je zajednički naziv za suverenitet, samostalnost i organizaciju vlasti koji zajedno čine državu, odnosno „prevladavajuće načelo političke organizacije“ (Hague i dr, 2001: 7). Radi se o najvećem mogućem i uzvišenom identitetskom obilježju što ga neka suverena država može imati, a čiji su simboli poput zastave, grba, himne, jezika itd. na ponos svih njezinih pripadnika koji se, zajedno, putem njih, nacionalno identificiraju sa svojom državom kao jako kohezivan kolektiv koji joj je emocionalno privržen. Državnost u sebi sadrži pravno i faktičko vršenje državne vlasti na njezinom teritoriju i nad njezinim državljanima. Ta vlast može biti ograničena i neograničena. Ako je *ograničena*, to znači da dotična država u sastavu neke druge države nema svog suvereniteta i da je obnašanje vlasti ograničeno višom vlašću koju ima država nositelj državnog suvereniteta.

Ako je, pak, *neograničena*, onda to znači da je obnaša u punom kapacitetu, odnosno da ostvaruje puni državni suverenitet u skladu s međunarodnim pravom, ali i obvezama koje uz to idu: „Kad se kaže da je država obavezna primjenjivati norme međunarodnog prava, to znači da je na njih pristala kao uslov za dobijanje međunarodnog priznanja (nezavisnosti), ali je sukcesor tih obaveza koje je imala ranija država u čijem je sastavu bila, ili da je učestvovala u njihovom donošenju kroz organizacije i mehanizme međunarodne zajednice i potpisivala ih, ili da ih je ratifikovala, odnosno, unijela u svoj unutrašnji ustavno-pravni sistem, kao sastavni dio političkog, pravnog i ekonomskog poretka države“ (Ibrahimagić, 1997: 67). Osnovna obilježja državnosti su suverenitet i teritorijalni integritet^{21.22}. Za potrebe logike istraživanja ovoga rada je važnije prvo obilježje kao ovisna varijabla.

²¹ Što se tiče, pak, drugog obilježja, *teritorijalnog integriteta*, on podrazumijeva cjelovitost državnih granica i nepovredivost državnog teritorija, odnosno „stanje potpunosti i nepodijeljenosti teritorije i suvereniteta jedne države“ (Politička enciklopedija, 1975: 348). Teritorijalni integritet je jedno od temeljnih državnih prava s aspekta međunarodnog ratnog prava iz kojeg su, u skladu s *Poveljom* UN-a, izvedena još tri prava: pravo na samoobranu, neovisnost i poštovanje dostojanstva države. Inače, sam pojam integritet (lat. *integritas*) „znači cjelokupnost, cjelovitost, čitavost, potpunost, nedjeljivost, nepovredivost, neozlijeđenost, nepovrijeđenost“ (Klaić, 1974: 611).

²² Oni su obilježja državnosti na teorijsko-normativnoj razini. Na onoj simboličko-identitetskoj, odnosno „životnoj“, to su svakako već spomenuti simboli zastave, grba, himne, jezika itd. „koji se politički artikuliraju i umjetnički ili pseudoumjetnički stiliziraju u simbole neprijepornoga i nepodijeljenoga nacionalnog identiteta“ (Kasapović, 2005: 116).

2.1. Suverenitet

Suverenitet ili suverenost podrazumijeva najvišu moguću vlast²³, vrhovništvo²⁴. Pojam dolazi od latinske riječi *superanus*, odnosno *super* što na hrvatskom znači *iznad*. Podrazumijeva posjedovanje vrhovne vlasti – vlasti nad kojom nema nikakve druge vlasti – odnosno moć slobodnog donošenja i primjene odluka i zakona²⁵ koji su u interesu države koja vlada na svom teritoriju. Ova definicija suverenosti je definicija unutarnje suverenosti. Međutim, ona može biti i vanjska, odnosno „međunarodno priznanje suverenove jurisdikcije nad svojim teritorijem“ (Hague i dr, 2001: 10) gdje nad jednom državom nijedna druga nema pravo raditi nikakav utjecaj ili možda prisilu.²⁶ A „izraz 'suverena država' izraz je obiju dimenzija“ (Hague i dr, 2001: 10).

²³ Nijedna druga vlast nije viša od državne vlasti niti nad njezinim stanovništvom može biti bilo čijeg autoriteta osim njezinog.

²⁴ Također, „Lalović drži da Passerin d' Entrèves misli suverenost 'kao temeljnu značajku države' te da je ona 'eminentno... pravopolitički pojam 'koji precizira smisao države ne kao zgojine sile ili moći, nego kao institucionalizirane vlasti, kao zakonskog sustava.' Lalović – interpretirajući Passerin d' Entrèvesa – upućuje da 'pojam suverenosti valja shvatiti, logički i povijesno, kao transepohalni projekt preobrazbe sile u vlast, posredstvom prava, podvrgavajući silu zakonima. I sam povijesni proces formiranja države može se stoga shvatiti kao problem formiranja i konačnog prihvaćanja suverenosti. To prihvaćanje podrazumijeva priznanje da u svakoj neovisnoj nacionalnoj političkoj zajednici postoji jedinstvena najviša vlast koja je i utemeljena na pravu i stvara pravo te je kohezivni element cjeline zajednice“ (Grubić, 2014: 8). Zatim, „...suverenost je općenita i formalna priroda političke vlasti kao jedinstvene, nedjeljive, trajne i apsolutne pravne moći u državi,...“ „...moderna suverena vlast, povijesno i logički afirmira...kao antiteza orijentalnom despotizmu i drevnoj patrimonijalno – senjorijalnoj vlasti (tipu dominacije zasnovanom na osvajanjima i militarizaciji politike, u kojem se pravo temelji na sili, a pravda na ratu). Stoga suverena vlast nije imperium (ne temelji se na vojnoj prevlasti), ni dominium (nije izravna i osobna dominacija nad individuumom). Individuum je slobodan subjekt, nitko ne može postati njegovim gospodarom ili posjednikom“ (Grubić, 2014: 8). Nadalje, „'...moderna suverena vlast je, dakle, javnopolitička vlast i ne temelji se na vojnoj sili i ekonomskom gospodstvu“ (...) „Vanjska suverenost ne znači samo samostalnost neke političke zajednice naspram stranih političkih sila (izvorno: rimskog carstva i univerzalne crkve); naime, država ne postoji u singularu, nego kao jedna među državama u sustavu međudržavne ravnoteže (na temelju uzajamnog priznanja)“ (Grubić, 2014: 9). Konačno, „...država, koja se obvezuje po vlastitoj volji jest suverena, a ona koja se obvezuje, djelomice po vlastitoj, a djelomice po volji druge države je nesuverena“ (Grubić, 2014: 21).

²⁵ Ona je i „legitimna ili normama priznata moć da prisiljava druge ljude na stanovita ponašanja“ (Visković, 1997: 23).

²⁶ Drugim riječima, neovisnost i ravnopravnost jedne države u odnosu na ostale.

2.2. Kriteriji državnosti

Četiri su kriterija državnosti. To su: teritorij, stanovništvo, vlast i, ono daleko najvažnije²⁷, međunarodno priznanje, odnosno sposobnost da stupa u odnose s drugim državama²⁸ te da bude, dakako, subjekt međunarodnog prava i poretka. *Teritorij* je trodimenzionalan²⁹ postojan i promjenjiv prostor omeđen državnim granicama koje „prema jednoj općoj definiciji predstavljaju linije i zone koje odjeljuju područja različitih geografskih, ekonomskih, političkih, etničkih, religijskih ili drugih karakteristika“ (Zorko, 2012: 31). Država je njime određena, pri čemu „teritorij nije jednostavno mjesto državnih aktivnosti (nasilnih ili nenasilnih) ili njezin posjed, koliko god bio cijenjen. Naprotiv, on je fizički aspekt vlastitog identiteta države...“ (Poggi u: Caramani, 2013: 68). On se pruža do granica do kojih se ujedno i pruža državna vlast. Nakon tih granica počinje vlast druge države.

Premda su danas na djelu raznorazni procesi poput modernizacije i prilagođavanjima „novom dobu“, teritorij je ostao središte istraživanja političke geografije i geopolitike.³⁰ Iako smo u postmodernom dobu, a to je doba iznimno jake globalizacije koja neminovno uključuje deteritorijalizaciju tradicionalnih nacionalnih država, državni teritorij i suverenitet nad njim i dalje ostaju središnje državno pitanje.³¹ Država je bila i ostala teritorijalna organizacija i zajednica, a njezin teritorij je „prostor na kome se razvila nacija, odnosno stanovništvo države“ (Dimitrijević-Stojanović, 1996: 260).

²⁷ „Za jednu političku zajednicu posebno je važno priznanje njezine međunarodne osobnosti, odnosno priznanje od strane drugih država u međunarodnoj zajednici. Priznanjem država dobiva prava koja je čine ravnopravnim entitetom u međunarodnoj zajednici“ (Cvrtila, 2004: 57).

²⁸ Konvencija iz Montevidea (čl. 1.) iz 1933. godine navodi da je sposobnost stupanja u odnose s drugim državama jedno od četiri bitna obilježja država. Ostala tri su: stalno stanovništvo, definirani teritorij i vlast“ (Rosenau, 1989., 17 cit. prema Hague i dr, 2001: 8).

²⁹ Uključuje kopnenu, morsku i zračnu površinu sa „stupovima“ u nebo i zemljinu unutrašnjost. Međutim, osim toga, pod teritorij neke države spadaju i njezina veleposlanstva i diplomatsko-konzularna predstavništva u stranim zemljama te svi njezini brodovi i zrakoplovi ma gdje bili. Također, „prostor odnosno teritorij ujedno je i fizički opipljivo tlo, građevinsko i poljoprivredno zemljište koje je podložno diobi, ali i nematerijalni prostor koji je u percepciji nositelja kolektivnih identiteta nedjeljiv“ (Toft, 2003: 127, cit. prema Raos, 2010: 6).

³⁰ „Unatoč sve većoj ulozi informacijsko-komunikacijskih tehnologija i virtualnih društvenih arena na političku promidžbu i komunikaciju, globalizacijskih procesa koji proizvode međuovisnost država te europskih i atlantskih integracija koje nadilaze i redefiniiraju suverenost, fizički prostor odnosno teritorij još je bitna odrednica političkog djelovanja i predmet političkoga. Uloga prostora i prostorne prisutnosti posebice je naglašena u fragmentiranim društvima s dubokim vjerskim, jezičnim i etničkim rascjepima“ (Raos, 2010: 6).

³¹ Budući da sam spomenuo da živimo u postmodernom globaliziranom dobu, teritorijalnost i suverenost nisu postali ništa manje bitne odrednice „u suvremenome svjetskom poretku u kojem se težnja za stabilnošću temelji na očuvanju postojećih država unutar njihovih priznatih granica...“ (Zorko, 2012: 31).

Stanovništvo je promjenjiv, ali stalan broj ljudi u državi „koji na njenoj teritoriji trajno prebivaju, a ne svi oni koji se u datom trenutku zateknu na njoj“ (Kuvačić, 1999: 92). Dakle, pod stanovnike se ubrajaju samo oni koji posjeduju pravnu vezu sa svojom državom koja se zove državljanstvo, a to su državljani (ne i stranci). Isto tako, za pojam stanovnika je veoma bitno to da se radi o ljudima koji su podređeni vlasti svoje države i obvezani na poštivanje njezinih utvrđenih normi. Ono što, pak nije bitno, a slučajevi ovog rada se dosta dotiču toga, jest etnička, vjerska, jezična, kulturna ili kakva druga homogenost stanovništva.

Vlast je organizirana sposobnost i mogućnost države da nametne svoju volju, odnosno odredi ponašanje svim subjektima na svom teritoriju u skladu s njezinim utvrđenim normama kao što su ustav, zakoni i svi podzakonski akti.³² Državna ili nacionalna razina vlasti je najviša³³ i isključuje sve ostale. Obilježavaju ju je *legalnost* (zakonitost) i *legitimnost* (prihvaćenost). Ima funkciju ostvarenja društvenog cilja, a to je, najčešće, etički proklamirano opće dobro. U skladu s veberijanskom i općeprihvaćenom koncepcijom države, „njezina konstituirana tijela“ (Caramani, 2013: 549) imaju autoritet i monopol kod legitimne upotrebe fizičke sile koju bezrezervno primjenjuju protiv svakog onog pojedinca, skupine, organizacije ili zajednice koji prekrše neku od gore navedenih njezinih utvrđenih normi.

2.2.1. Međunarodno priznanje

Međunarodno priznanje je, s aspekta međunarodnog prava, jednostrani politički čin jedne ili više država ili drugih subjekata međunarodnog prava kojim se izričito ili *konkludentno*³⁴ određena politička tvorevina prihvaća državom. Također, ono može biti *de facto* (privremeno ili ograničeno tek na neke odnose) ili *de iure* (potpuno i trajno). U formalno-pravnom smislu, priznanje se izvršava izjavom vlade o priznanju.

³² U birokratskom smislu, vlast su svi državni organi, tijela, funkcije, institucije i organizacije, a u kadrovskom zaposlenici u djelatnostima svega nabrojenoga (državni službenici, funkcionari i namještenici).

³³ No, samo u zato predviđenim nadležnostima, jer postoje i niže (*subnacionalne*) razine vlasti poput područne ili regionalne i mjesne ili lokalne te više (*supranacionalne*) kao što je, primjerice, europska. Spomenuto je vertikalna podjela vlasti. Horizontalna podrazumijeva njezine tri grane vlasti: zakonodavnu ili *legislativnu*, izvršnu ili *egzekutivnu* i sudbenu ili *judikativnu*.

³⁴ Prešutno, npr. uspostavom diplomatskih odnosa ili priznanjem državnih dokumenata poput osobnih iskaznica ili putovnica. Ona država koja to učini nominalno priznaje državu s kojom uspostavlja diplomatske odnose ili joj priznaje spomenute dokumente.

Iako ima tek deklaratoran učinak u odnosu na nastanak nove države, najvažniji je njezin kriterij, kako sam već spomenuo u ovom odjeljku, a što je i zapravo središnji koncept cijelog rada.

3. KOSOVO

Kosovo (alb. *Kosovës*, punim nazivom: Republika Kosovo/*Republika e Kosovës*) je kontinentalna država u Jugoistočnoj Europi. Graniči sa Srbijom (čiji je dio formalno-pravno bila do 2008. godine), Crnom Gorom, Albanijom i Makedonijom. Većinsko stanovništvo su sunitski Albanci, a službeni jezici su albanski i srpski. Glavni grad je Priština (alb. *Prishtina*).

3.1. Povijest državnosti

Kosovo je jedna od najmlađih³⁵ država na svijetu, ali zato jako dugog i gotovo neprekinutog kontinuiteta³⁶ državnosti³⁷. Njezini začeci sežu još u vrijeme Osmanskog Carstva kad je Kosovo prvotno bilo sandžak³⁸ (1455. – 1878.), a onda i vilajet³⁹ (1878. – 1912.). Međutim, nakon toga, uslijedit će dugo razdoblje diskontinuiteta, odnosno prekinute državnosti za Kosovo.

Za vrijeme Balkanskih ratova (1912. – 1913.) i Prvog svjetskog rata (1914. – 1918.), teritorij Kosova je bio naizmjenice osvajan od strane susjednih Srbije, Crne Gore i Bugarske te Austro-Ugarske. Nakon poraza dvoje potonjih na kraju rata 1918. godine, Kosovo ulazi u sastav pobjedničke Srbije, a potom i prve Jugoslavije. U njoj je vladajuća velikosrpska dinastija Karađorđevića Kosovu, kao i ostalim nesrpskim zemljama, ukinula državnost namjernim cijepanjem teritorija na oblasti (1922.) i banovine (1929.).⁴⁰

³⁵ Od njega je mlađi jedino Južni Sudan (2011).

³⁶ Izuzev razdoblja Balkanskih ratova (1912. – 1913.), Prvog svjetskog rata (1914. – 1918.) i prve Jugoslavije (1918. – 1941.).

³⁷ Iako je ona neupitna, velikosrpski je nacionalizam, zbog mitski doživljene *Bitke na Kosovu* (1389.) kao izmišljenom središtu povijesne srpske države i sakralne (manastirske) baštine na njegovom teritoriju, negira, a Kosovo i Metohiju/*Kocobo u Metoxiju* (skr.: *Kosmet/Kocmet*) smatra svojom „svetom zemljom“, što je krivo jer „suprotno mitskom srpskom nacionalističkom predstavljanju problema, Kosovo nije bilo središte srednjovjekovne srpske države (stara srpska država Raška bila je sjeverno i zapadno od Kosova), niti je izvorno bilo sjedište srpske pravoslavne crkve (tek nakon spaljivanja manastira u Žiçi sjedište crkve preseljeno je u Peć)“ (Caratan, 1999: 5).

³⁸ Teritorijalno-upravna podjedinica Osmanskog Carstva.

³⁹ Teritorijalno-upravna jedinica Osmanskog Carstva.

⁴⁰ Oblasti koje su obuhvaćale kosovski teritorij su bile Zetska (Cetinje), Raška (Čačak), Kosovska (Priština), Vranjska (Vranje) i Skopska (Skoplje), a banovine Zetska (Cetinje), Moravska (Niš) i Vardarska (Skoplje).

Na početku Drugog svjetskog rata na području Jugoslavije (1941.), njezini su raskomadani dijelovi došli pod vlast Osovinskih snaga te njihovih satelita⁴¹ i marioneta⁴². Tako je Kosovo pripojeno Velikoj Albaniji koja je bila pod upravom fašističke Italije. Nakon njezine kapitulacije 8. rujna 1943., Kosovo preuzima albanska mjesna uprava potpomognuta njemačkim snagama i njime vlada sve do sloma zemalja fašističkog bloka u svibnju 1945.⁴³

Iste je godine, na svom zasjedanju od 8. do 10. srpnja, oblasni NOO KiM-a⁴⁴ odlučio da, zbog apsolutne albanske većine⁴⁵, Kosovo i Metohija budu autonomna oblast *Federalne Države (FD) Srbije* u novoj, *Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji (DFJ)* pod nazivom *Autonomna kosovsko-metohijska oblast (AKMO)*. Pod istim su nazivom Kosovo i Metohija, od 1946. godine, bili dio *Narodne Republike (NR) Srbije* u sklopu *Federativne Narodne Republike Jugoslavije (FNRJ)*. 1963. godine, trećom i posljednjom promjenom službenog naziva cijele države i njezinih jedinica, Kosovo⁴⁶ postaje *Socijalistička Autonomna Pokrajina (SAP) Socijalističke Republike (SR) Srbije* unutar *Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ)*.

⁴¹ Kraljevine Bugarska i Mađarska.

⁴² NDH, Nedićeva Srbija, Kraljevina Crna Gora, Albanija i JVuO (četnici).

⁴³ Međutim, kao i u ostalim krajevima Jugoslavije, tako je i na Kosovu djelovao domaći antifašistički pokret predvođen jugoslavenskim komunistima – s ustrojenim Glavnim štabom za Kosovo i Metohiju i Partizanskim odredom „Zejnel Ajdini“. Na taj je način Kosovo, poput ostalih krajeva Jugoslavije, uspjelo sačuvati temelje svoje državnosti i u razdoblju Drugog svjetskog rata (1941. – 1945.) unatoč djelovanju kvislinških snaga (op. a. Narodna fronta, alb. *Balli Kombëtar*) na svom teritoriju. Dakle, ratno se razdoblje od 1941. do 1945. godine ne može smatrati diskontinuitetom kosovske državnosti, već suprotno.

⁴⁴ Kosovo i Metohija.

⁴⁵ Koja nije, zbog visokonatalitetnih Albanaca neka recentna pojava, u smislu da se pojavila tek nedavno, a da prije to tako nije bilo. Naprotiv, „Albanci su kontinuirano prisutni u regiji kao starosjedioci. Iako su u nekim razdobljima, kao primjerice u srednjem vijeku bili u manjini na Kosovu, posljednjih sto godina neosporno su većinsko stanovništvo na teritoriju Kosova. Srbi su u pokrajini 1903. predstavljali 25% populacije, a 1912. 21% prema austrougarskim i turskim statistikama“ (Caratan, 1999: 5).

⁴⁶ Od tad samo Kosovo, bez Metohije.

Zbog burnih društveno-političkih događaja diljem Jugoslavije prouzrokovanih nezadovoljstvom dijela nesrpskih naroda i narodnosti zbog neravnopravnog položaja njihovih saveznih jedinica naspram Srbije, 1971. godine doneseni su ustavni amandmani koji su „uveli načelo da se suverena prava ostvaruju u republikama, odnosno u pokrajinama, a u federaciji samo ono što se Ustavom izričito, i uz suglasnost svih konstitutivnih federalnih elemenata utvrdi“ (Rudolf i Čobanov, 2009: 305). Na tragu toga, 1974. godine je donesen novi, „konfederalni“ Ustav. I upravo je taj dokument postao izvoriste kosovske državnosti s proglašenom neovisnošću 2008. godine. Njime su dana veća prava svim jedinicama – kako republikama, tako i pokrajinama – „jamčeći im suverenost i jednakost i mogućnost da u datom trenutku imaju pravo na vlastitu samostalnost“ (Rudolf i Čobanov, 2009: 305).⁴⁷ Ipak, to nije zadovoljilo većinske Albance koji, kriznih 80-ih godina 20. st.⁴⁸, na prosvjedima za Kosovo traže status republike umjesto pokrajine.

Umjesto toga, Milošević Kosovu oduzima autonomiju kakvu je dotad imao, ali ne i njegovog člana Predsjedništva SFRJ kakvog je Srbija imala i za Vojvodinu⁴⁹ kojoj je i „srušio legalnu vlast i ukinuo autonomiju“ (Caratan, 1993: 21, cit. prema Beširević, 2013: 119). Zbog toga su ogorčeni Albanci 7. rujna 1990. u Kačaniku (alb. *Kaçaniku*) sami proglasili „Republiku Kosovo“. Slijedom toga, sukobljavaju se s jugoslavenskim i srpskim vodstvom te bojkotiraju državni popis stanovništva 1991. godine i sve naredne izbore. U rujnu iste godine organiziraju referendum o kosovskoj neovisnosti kojeg su, pak, bojkotirali manjinski Srbi. Iako su se ogromnom većinom (99,98 %) izjasnili za neovisnost, Srbija taj, kao i ostale secesionističke referendume u Jugoslaviji, nije priznala.

⁴⁷ Pokrajine su dobile još veća prava jer su izjednačene s republikama i postale su ono što su i republike – konstitutivni elementi federacije. A ta su prava značila još jedno veoma važno pravo – pravo na samoodređenje do odcjepljenja. Na temelju tog prava, sve su jugoslavenske republike i pokrajine imale i imaju pravo na izdvajanje iz Jugoslavije (tako je odlučila i Badinterova komisija kroz svoja pravna mišljenja). Kako Slovenija, Hrvatska i Makedonija 1991., tako BiH 1992., a tako i Kosovo 2008. godine. Ono je „po ustavu 1974. bilo primarno jedinica federacije, i ono se ima pravo pozivati na odluku Badinterove komisije koja vodi u samoodređenje“ (Caratan, 1999: 8).

⁴⁸ Najprije 1981., a onda i 1986. godine.

⁴⁹ Bio joj je potreban iz taktičkih razloga – održanja većine potrebne za preglasavanje predstavnika ostalih jugoslavenskih jedinica u toj instituciji.

Nakon raspada druge Jugoslavije (1991.), Kosovo je ostalo u sastavima sljedećih država kojih je jedna od sastavnica bila Srbija⁵⁰. No, zbog vječne izloženosti srpskoj diskriminaciji koju je, krajem 80-ih godina Beograd pojačao⁵¹, Albanci ne žele život u zajedničkoj državi sa Srbima.

3.1.1. Rat i međunarodno priznanje

Zbog tog razloga 1996. godine dolazi do oružanog sukoba koji se dvije godine kasnije rasplamsao u otvoreni rat između dva rivala⁵² – dviju etničkih skupina iza kojih su stajale dobro organizirane vojne i policijske snage. Dok su na albanskoj strani bili OVK (alb. UÇK) i paravojne postrojbe iz susjedne Albanije, za Srbe su se borili Vojska i Policija SRJ te srpske paravojne postrojbe. Rat je bio obilježen pokoljima, protjerivanjima, pljačkama, paljenjima, silovanjima te ostalim ratnim zločinima i zločinima protiv čovječnosti. Kako je već spomenuto, okončan je NATO-ovom intervencijom protiv SRJ u operaciji kodnog naziva *Saveznička sila*.⁵³⁵⁴ Ona je, ako nije formalno-pravno, onda je *de facto* označila kraj srpskog vladanja tom pokrajinom koja će se za devet godina konstituirati kao samostalna i suverena država sa svim obilježjima koja uz to idu.

Povijesnog 17. veljače 2008. u 16 sati, na izvanrednoj svečanoj sjednici, kosovski je *Kuvendi*, jednoglasno, sa 109 zastupnika „za“, donio *Deklaraciju o neovisnosti*. Zajamčena je zaštita svim etničkim skupinama na Kosovu. Također, donesena je i odluka o zastavi i grbu nove države.

⁵⁰ SRJ i SiCG.

⁵¹ „Diskriminacija albanske populacije konstanta je kosovske situacije. Često je bila popraćena zločinima, progonima i nasilnim deportacijama u okviru realizacije programa velikosrpskog nacionalizma“ (Caratan, 1999: 6), a „nediskriminirano ubijanje Albanaca na Kosovu počelo se je primjenjivati u većem broju već krajem osamdesetih prilikom ulaska snažnijih jedinica JNA na Kosovo“ (Caratan, 1999: 7).

⁵² Za razliku od tog sukoba, „tursko-ciparski sukob 1974. Thompson i Dreyer (2012: 1-2) ubrajaju u takozvane ratove bez rivala, kako nazivaju vojne sukobe u kojima jedna velika sila ili država napada manju i slabiju državu koja joj nije ravan suparnik. U istu kategoriju ubrajaju se i invazije na Afganistan (2001) i Irak (2003). Nasuprot tome, ratovi rivala podrazumijevaju suparništva država približno simetrične moći. Tako je, primjerice konflikt Južne i Sjeverne Koreje sukob rivala, a konflikt Sjeverne Koreje i SAD-a sukob bez rivala“ (Kasapović, 2016: 37-38).

⁵³ Izvršena u razdoblju od 24. ožujka do 11. lipnja 1999.

⁵⁴ Ta NATO-ova operacija nije jedina sankcija protiv SRJ. EU je, primjerice, uvela čitav niz sankcija koje su išle od zaustavljanja korištenja sile protiv kosovskih Albanaca preko političkog dijaloga i rješenja statusa između Prištine i Beograda do rušenja autokratskog režima Slobodana Miloševića (1989. – 2000. g.) kako bi se u regiji uspostavio trajni mir i stabilnost (Beširević, 2013: 258).

Već su sljedećeg dana počela pristizati međunarodna priznanja. Prva na svijetu koja je to učinila bila je Kostarika, a uslijedili su Afganistan, SAD, Francuska, Velika Britanija, Albanija, Njemačka, Turska i ostatak svijeta. Hrvatska je to učinila 19. ožujka iste godine, zajedno s Mađarskom i Bugarskom.

Naravno, srbijanski se politički vrh s takvim razvojem događaja nije mirio. Uvečer istog dana Vlada u Beogradu je donijela odluku o poništenju Deklaracije donesene u Prištini (*Odluku o poništenju jednostranog proglašenja neovisnosti Kosova*) i sazvala izvanrednu sjednicu srbijanske Skupštine. Na njoj je svih 225 prisutnih zastupnika glasovalo za potvrdu spomenutog Vladinog akta. Nitko nije glasovao protiv niti bio suzdržan, a zastupnici LDP-a, LSDV-a i SVM-a nisu sudjelovali u glasovanju. 8. ožujka srbijanski premijer Vojislav Koštunica je podnio ostavku i raspisao nove izbore. Isti razvoj situacije je počeo i na diplomatskom⁵⁵ planu gdje se posebno „istaknuo“ srbijanski ministar vanjskih poslova Vuk Jeremić koji je čak pozvao Stalno vijeće OEES-a da osudi jednostranu odluku kosovskog parlamenta i ne dozvoli priključenje Kosova ni toj organizaciji, a ni UN-u. Tako su se zaredala srbijanska povlačenja veleposlanika iz SAD-a, Francuske i Turske, a vladama ostalih zemalja koje su priznale kosovsku neovisnost uručene su prosvjedne note.⁵⁶

Diljem Srbije su održane brojne demonstracije protiv novonastale situacije, a veliki miting s obraćanjem važnijih osoba iz srpskog političkog, akademskog, športskog i kulturnog života, je održan tri dana nakon u Beogradu. Sve je bilo popraćeno izvanrednim stanjem u gotovo svim sfera života poput skraćenog radnog dana u javnom sektoru, a neradnog u obrazovanju (školama). Nažalost, završeno je huliganskom bilancom u vidu nereda počinjenih na javnim objektima (diplomatska predstavništva, banke, prodavaonice, restorani) i njihovom inventaru (prozori, izlozi) te infrastrukturi (semafori) koja je imala tragičan epilog s jednom poginulom osobom i preko stotinu ozlijeđenih (od kojih 35 policajaca).

⁵⁵ Ali, i onom pravnom u vidu nekakve tužbe srbijanskog državnog vrha protiv SAD-a i ostalih zemalja koje su priznale „lažnu državu Kosovo“ te kaznene prijave za „veleizdaju“ protiv kosovskih političara, predsjednika Vlade Hashima Thaçija, Republike Fatmira Sejdiua i parlamenta Jakupa Krasniqija zbog osnivanja „lažne države Kosovo“ .

⁵⁶ Ipak, nije došlo do prekida diplomatskih odnosa s navedenim zemljama.

Masovno se nezadovoljstvo očitovalo i na simboličkoj razini kroz letke s pozivom na bojkot tvrtki⁵⁷ iz zemalja koje su priznale ili su najavile da će priznati neovisnost Kosova te povlačenje američkih filmova i serija netom zamijenjenih ruskim i srpskim.

Proglašenje kosovske neovisnosti je imalo šire posljedice, kako subregionalne, tako i supraregionalne. Što se tiče prve, mađarske su političke elite u Vojvodini predstavile svoju koncepciju personalne i teritorijalne autonomije u skladu s etničkim načelom te političke u skladu s načelom razmjernosti. Isto tako, zahtijevana je i puna autonomija za Vojvodinu, kao i reorganizacija državne uprave i lokalne samouprave te pravosuđa. Što se tiče druge, u srpskom su dijelu BiH evocirane separatističke tendencije od dijela njihovih političara (D. Čamković), a ruske su paradržave u Gruziji, Abhazija i Južna Osetija, reaktualizirale svoje zahtjeve za međunarodnim priznanjem⁵⁸.

Iako međusobno podijeljene⁵⁹, većina zemalja međunarodne zajednice (110 od 193 članica UN-a, stanje: 1. siječnja 2017.) je priznala neovisnost Kosova. Međunarodne integracije poput članstva u svjetskim gospodarskim i športskim organizacijama (MMF, EBOR, FIFA, UEFA, FIBA, EHF, MOO i dr.), kao i ona daleko najvažnija integracija, europska⁶⁰, su tek pred neovisnim i suverenim Kosovom.

⁵⁷ Uglavnom banaka, ali i ostalih poput naftnih i telekomunikacijskih tvrtki.

⁵⁸ Međutim, kao i kod sjevernocijparskog slučaja, to se (još) nije dogodilo.

⁵⁹ Neke zemlje, a među njima ima dosta velikih, nisu i neće priznati neovisnost Kosova. Primjerice, Rusija, Kina, Indija, Brazil, Argentina, Alžir, Iran i Venezuela. Neke europske zemlje (članice EU-a) kao što su Španjolska, Rumunjska, Grčka, Cipar i Slovačka također ne žele priznati neovisnost Kosova. Što se tiče bivše Jugoslavije, neovisnost Kosova su priznali svi osim BiH, što je, zbog unutarnjih teritorijalno-etničkih specifičnosti te države i nepostojanja njezine koherentne vanjske politike, dosta jasno.

⁶⁰ „Kosovo je specifično jer dok sve članice EU ne priznaju neovisnost Kosova, EU ne može ići u uspostavljanje institucionalnih oblika veza ovog tipa s tom najmlađom državom na Balkanu“ (Čehulić-Vukadinović u: Vukadinović, Čehulić-Vukadinović, 2011: 335). Unatoč tome, „Kosovo je potencijalna država kandidatkinja za pristupanje EU-u. Nakon njegova jednostranog proglašenja neovisnosti u veljači 2008., EU je ustvrdio da Kosovo ima jasnu 'europsku perspektivu'. Uz izuzetak pet država članica (Cipar, Grčka, Rumunjska, Slovačka i Španjolska), sve su ostale države članice priznale neovisnost Kosova. EU je imenovao posebnog predstavnika za Kosovo i osnovao misiju za uspostavu vladavine prava EULEX. Nakon objavljivanja plana za liberalizaciju viznog režima u lipnju 2012., Europsko vijeće odlučilo je u lipnju 2013. započeti pregovore o sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Buduća integracija Kosova u EU ostaje u uskoj povezanosti s rezultatima dijaloga na visokoj razini koji potpomaže EU između Kosova i Srbije i koji je započeo u listopadu 2012.“ (EP, 2014: 498). Nadasve, ako ni zbog čega drugoga, onda zbog toga što „Kosovo kao primjer sukoba koji je zemljopisno blizu Europskoj Uniji i koji joj je stoga od neposrednog značaja“ (Burnham i dr, 2006: 80), Kosovo bi trebalo ući i ući će u EU.

4. SJEVERNI CIPAR

Sjeverni Cipar (tur. *Kuzey Kıbrıs*, punim nazivom: Turska Republika Sjeverni Cipar/*Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti*) je samoproглаšeni entitet⁶¹ smješten na sjevernom dijelu otoka Cipra koji se nalazi u istočnom Sredozemlju, između triju kontinenata Starog svijeta. Nekada je to područje bilo važno raskrižje trgovačkih putova starih civilizacija.⁶² Graniči samo sa susjednom Republikom Cipar koja je, osim što je na istom otoku, za razliku od njega i poput Kosova, država⁶³. Osim sjevernog, zauzima i veći dio istočnog dijela otoka. Površina mu iznosi 3.355 km² što je otprilike 37% cjelokupne površine cijelog otoka. Većinsko stanovništvo su sunitiski Turci, a turski je i jedini službeni jezik. Glavni grad je Nikozija (tur. *Lefkoşa*).

4.1. Od podjele preko internacionalizacije⁶⁴ do konsocijacije

Budući da nije međunarodno priznat, nije ni država pa prema tome nema ni državnosti, barem one suverene. „Neovisan“ je od 1974. godine, kad je Turska izvršila vojnu⁶⁵ invaziju⁶⁶ i „okupirala 37% teritorija Cipra, uglavnom ona područja koja je naseljavalo tursko stanovništvo“ (Cvrtila, 2004: 64). To je učinila zbog straha od mogućeg *énosisa* otoka nastanjenog većinskim Grcima s njihovom matičnom domovinom Grčkom, odnosno „kao pomoć etničkim Turcima izvan Turske“ (Jović u: Kasapović, 2016: 360), iako „Turska nije tražila ujedinjenje sjevernog dijela Cipra na kojemu su živjeli etnički Turci s Turskom nego se suprotstavljala grčkom prisajedinjenju Cipra...“ (Jović u: Kasapović, 2016: 360).

⁶¹ Alternativni naziv je odmetnuti teritorij. Ali, kako sam već spomenuo u drugom poglavlju, teritorij je jedan od četiri kriterija državnosti. Sjeverni Cipar, uz njega, ima još i stanovništvo i vlast – dakle, nema samo teritorij, pa ni nije samo teritorij. Ali, nije ni država. Stoga, primjereniji je naziv entitet. Samoproглаšeni, naravno.

⁶² Što se vidi i po materijalnoj (graditeljskoj) kulturnoj baštini prisutnoj na Cipru. Primjerice, po „rimskim kazalištima i vilama, bizantskim crkvama i manastirima, osmanskim džamijama i pretpovijesnim naseljima“ (<http://net.hr/danas/svijet/cipar-otok-ljubavi-zamlja-s-340-suncanih-dana-godisnje/>, pristupljeno: 18. lipnja 2017.).

⁶³ Doduše, djelomično suverena budući da nema vlast na dijelu svog teritorija.

⁶⁴ Puni naziv te strategije stabilizacije podijeljenih društava A. Lijpharta je „kooperativna internacionalizacija, gdje međunarodne organizacije uspostavljaju i čuvaju mir te organiziraju pregovore među sukobljenim stranama“ (Kasapović, 2005: 50).

⁶⁵ Bila je i pomorska i zračna. Dakle, sudjelovale su sve tri sastavnice turskih oružanih snaga, a ne samo (kopnena) vojska.

⁶⁶ Provedenu kroz dvije operacije kodnog naziva *Attila 1* i *2*. Prva je bila od 20. do 21. srpnja, a druga od 14. do 16. kolovoza 1974.

Ta je turska akcija imala svoj problemski kontekst: prethodno⁶⁷ je vojna hunta iz Grčke, zajedno s nezadovoljnim nacionalistima iz EOKA-e⁶⁸, na Cipru izvela vojni udar⁶⁹ protiv vlasti njegovog prvog predsjednika, umjerenog Makariosa III. (pravim imenom: *Mikhail Khristodolou Mouskos*), inače arhiepiskopa i primasa CPC-a (grč. *EtK-a*) koji se zalagao za smirivanje međuetničkih napetosti na otoku. Udar, čiji je pravi cilj bilo ujedinjenje Grčke i Cipra, je uspio, a na mjesto svrgnutog Makariosa III. instaliran je radikalni turkofob i diktator Nikos Sampson⁷⁰, istaknuti član EOKA-e u kojeg sjevernociparski Turci nisu imali povjerenja, „iako je obećao da će izbore organizirati unutar godine dana i da će nastaviti pregovore između dva naroda“ (Taradi, 2015: 27).

Zbog svega toga je 1975. godine došlo do podjele otoka na grčki i turski dio⁷¹ koja traje sve do danas. Ona je dosta promijenila demografsku sliku otoka jer „došlo je do velikog preseljenja stanovništva. Grčko je stanovništvo prešlo na grčku stranu, a tursko na tursku“ (Cvrtila, 2014: 64). UN priznaje samo grčki dio na kojem se nalazi Republika Cipar, a samoproglashenu tvorevinu ciparskih Turaka stvorenu kasnije, 1983. godine, „samo Turska priznaje kao neovisnu državu“⁷² (Jović u: Kasapović, 2016: 360).

⁶⁷ 13. srpnja 1970.

⁶⁸ Teroristička organizacija ciparskih Grka osnovana radi borbe protiv britanske kolonijalne vlasti pod kojom je Cipar bio od Berlinskog kongresa 1878. do stjecanja neovisnosti 1960. godine.

⁶⁹ Kao što je Turska izvršila vojnu invaziju na Cipar, tako je i Grčka izvršila spomenuti vojni udar. A ni Ujedinjeno Kraljevstvo još nije maknulo svoje „suverene“ vojne baze *Akrotiri* i *Dhekelia* s južne strane otoka (bez obzira što su tamo legalno od 1960. godine). To, po meni, implicira legitimno pitanje grčke i britanske (a ne samo turske) prinude na suverenitet i teritorijalni integritet tog otoka. Stoga, s obzirom na koncept *prinude* (turska je, dakako, neupitna) u ovom radu, na Cipru, po meni, ponavljam, nema „nevinih“.

⁷⁰ Inače dva puta osuđivan na smrt, „najprije 1957. godine zbog ubojstva dvaju britanskih policajca, a kasnije zbog posjedovanja oružja“ (Taradi, 2015: 27).

⁷¹ Razdvojeni UN-ovom zonom razdvajanja, poznatom pod nazivom *Zelena* ili *Atilina linija*. „Iako joj naziv daje naslutiti da se radi o jednoj jedinoj liniji, zapravo se radi o dvije linije između kojih se nalazi ničija zemlja. U Nikoziji liniju većinom čini jedna ulica i evakuirane okolne kuće. Širina linije razgraničenja varira od 4 do 20 m, a zidovi između dvije zone prosječno su 4,5 m visoki i 1 m široki na dnu konstrukcije. Linija je od 1963. do 1974. bila otvorena za pješake i vozila, a nadzor je vršila policija i britanske trupe“ (Taradi, 2015: 19). Odredio ju je UNFICYP, na mjestima prekida vatre 16. kolovoza 1974. godine. Inače, ta misija „najdugovječnija je misija Ujedinjenih naroda uspostavljena još davne 1964. godine Rezolucijom 186 Vijeća sigurnosti kojom se preporuča stvaranje mirovnih snaga Ujedinjenih naroda na Cipru, uz suglasnost Vlade Republike Cipar. Mandat misije usmjeren je na sprječavanje borbi između Ciparskih Grka i Ciparskih Turaka, te održavanje reda i zakona“ (Klarin, 2015: 18).

⁷² Što ne znači da nisu priznati njezini službeni dokumenti. „Primjerice, SAD i Velika Britanija nisu priznale ovu političku jedinicu, ali prihvaćaju njihove putovnice...“ (Cvrtila, 2004: 64). Isto tako, osim što ima u matičnoj Turskoj (i ona u njoj), „u dvadesetak država svijeta ima predstavništva, kao primjerice u New Yorku, Dohi, Islamabadu, Londonu, Berlinu, Strassburgu, Tel Avivu i dr.“ (Taradi, 2015: 81).

Ta se činjenica jasno održava u pogledu međunarodnih integracija. Primjerice, dok je Republika Cipar članica EU-a (od 1. svibnja 2004.)⁷³, Sjeverni Cipar je pod gotovo svim mogućim embargima (političkim, ekonomskim, vojnim, prometnim, športskim, kulturnim i dr.)⁷⁴. Čak „nema pravo na vlastiti poštanski i telefonski pozivni broj“ (Taradi, 2015: 81). Jedini vidovi nekakve integracije koje ima Sjeverni Cipar su oni s Turskom poput jednostranog obrambenog saveza (1994.) i Sporazuma o udruživanju (1996.), a „zbog nedostatka drugoga priznanja Sjeverni Cipar ovisi o Turskoj koja daje ekonomsku, političku i vojnu pomoć“ (Obućina, 2015: 23).⁷⁵

U zadnjih 30-ak godina dvije su nacionalne zajednice stalno bile u sukobima⁷⁶ te nije učinjen skoro nijedan ozbiljniji korak ka ujedinjenju, iako je to u interesu i jednih i drugih. Grcima koji su izbjegli iz dijela otoka pod turskom kontrolom jer bi se vratili živjeti na spomenuto područje, a Turcima jer bi izašli iz izolacije. Ipak, Turci su na otoku pod neprekidnim nadzorom vojske, tako da je njihov politički angažman ograničen. Svi su dosadašnji unificirajući pokušaji bili neuspješni, uglavnom zbog tvrdokornosti turske strane u želji za neovisnom državom, iako nijedna strana nije odstupala od svojih zahtjeva. Paradoksalno je što je volja za ujedinjenjem kod predstavnika obiju zajednica na razini. Samo je razlika u koncepcijama uređenja⁷⁷ buduće zajedničke države: Turci su za konfederalnu, a Grci za unitarnu državu.

⁷³ Službeno je zatražila primanje u punopravno članstvo 4. srpnja 1990.

⁷⁴ Koje primjenjuje i susjedna Republika Cipar. Primjerice, sjevernociparski BDP „ne može dosegnuti svoj puni potencijal. Naime, međunarodni embargo omogućio je Republici Cipru da blokira sjevernociparske pomorske luke, ostvarujući na taj način uspješnu blokadu trgovačkih puteva“ (Obućina, 2015: 24).

⁷⁵ No, i grčki se dio otoka integrira s Grčkom. Tako je, primjerice, predsjednik Republike Cipar Glafkos Klerides (1993. – 2003.) potpisao obrambeni sporazum s Grčkom. Međutim, fundamentalna razlika između integracija dvaju dijelova Cipra je u tome što Grčka, za razliku od Turske, nije s oružjem „došla“ na Cipar pa mu grčki dio otoka ni ne dođe kao „produžena ruka“.

⁷⁶ Kad bi ti sukobi bili završeni međunarodnim posredovanjem ili intervencijom, sklapanjem 'unutarnjeg primirja' ili kombinacijom oba puta, otvorio bi se problem uspostave demokratskih političkih institucija koje neće biti samo 'čuvar mira', nego i jamac razvoja samoodržive demokratske države (Kasapović, 2005: 66).

⁷⁷ „Ključno je pitanje kako ostvariti tu 'nemoguću misiju' i postići takav dogovor koji nijedna strana neće doživjeti kao političko samoubojstvo“ (Martinović, 2014: 216).

Dosad najozbiljniji pokušaj ujedinjenja bio je plan tadašnjeg glavnog tajnika UN-a Kofija Annana iz 2004. godine čija je provjera legitimiteta bila dana građanima cijelog Cipra na referendumsko odlučivanje. Po njemu bi cijeli otok ušao u EU, a ako ne cijeli, onda samo grčki dio. Grčka je strana je bila ta koja je odbila ovaj plan jer su njihovi političari zaključili da ovaj sporazum puno više odgovara turskoj strani: nije omogućavao povratak svih grčkih izbjeglica, kao ni povratak svog zemljišta koje im je prije pripadalo; Turci bi dobili previše mjesta u organima vlasti; Annanov plan nije uključivao ni nestanak britanskih baza s otoka koje se nalaze na grčkom dijelu. Sumirani rezultati su bili sljedeći: 75% građana na grčkom dijelu otoka je odbilo predloženi plan, a prihvatilo ga je 64% građana turskog dijela. Unatoč tome, plan nije prošao, i u EU je *de facto* ušao samo južni dio, iako se službeno i Sjeverni Cipar računa kao dio Republike Cipar pa samim tim i dio EU-a.

Izborom novog predsjednika Republike Cipar 2008. godine, Demetrisa Christofiasa, je došlo do oživljavanja mirovnog procesa. To je oživljavanje imalo i simboličko-identitetsku dimenziju – otvaranje ulice „Ledra“ u Nikoziji kao dio povijesnog dogovora⁷⁸ između spomenutog predsjednika i čelnika ciparskih Turaka Mehmeta A. Talata, koji su iste godine dogovorili da će do kraja lipnja obnoviti mirovne pregovore.

U siječnju 2017. godine, u Ženevi su počeli najnoviji pregovori o ciparskom ujedinjenju u sklopu mirovne konferencije pod predsjedanjem glavnog tajnika UN-a Antónija Guterresa na kojoj su sudjelovali čelnici ciparskih Grka i ciparskih Turaka, Nicos Anastasiades i Mustafa Akıncı te grčki, turski i britanski ministar vanjskih poslova.

⁷⁸ Možda prvog u „zajedničkoj“ grčko-turskoj interpretaciji ciparske nacionalne povijesti, budući da je narativ dotad bio drugačiji: „ciparski Grci smatrali su Cipar dijelom drevne helenske civilizacije na koji su Turci došli s osmanskim vojskom te su zahtijevali „enosis“, ujedinjenje s „majkom Grčkom“. Turci su tvrdili da Cipar nikad nije bio dio Grčke, a ako ga treba nekome vratiti, onda je to Turska kao sljednica Osmanskog Carstva. Kako to ne bi dopustila nadmoćna grčka većina, optimalni su za „taksim“, podjelu otoka, i pripajanje dvaju dijelova matičnim domovinama“ (<http://hms.ba/kasapovic-federaciji-prijeti-ciprizacija/>, pristupljeno: 1. srpnja 2017.).

Naravno, i taj je put povijesni pokušaj ujedinjenja podijeljenog otoka neslavno propao⁷⁹⁸⁰ jer mu se na putu nalazi nešto što uz grčku demilitariziranu viziju ciparskog otoka nikako ne ide, a to je vojna prisutnost Turske⁸¹ na njemu (oko 40.000 vojnika).

Dakle, jedino moguće rješenje za Cipar, kao i za „mnoge nove države što su izrasle na ruševinama starih državnih zajednica zasnovane u podijeljenim društvima koja presijecaju etnički, vjerski, jezični ili ideološki rascjepi“ (Kasapović, 2005: 65) je *konsocijacijski model*⁸²⁸³ *jedne binacionalne države i održive demokratske političke zajednice teritorijalno*⁸⁴ *dizajnirane kroz federalno uređenje ravnopravne grčke i turske autonomne jedinice te,*

22

⁷⁹ Iako je grčki premijer Cipras smatrao „da pregovori o Cipru pokazuju napredak, a glavni tajnik UN-a Antonio Guterres bio „uvjeren da su sudionici pregovora odlučni učiniti 'posljednje napore' na iznalaženju rješenja“ (<http://direktno.hr/svijet/eu/grcki-premijer-cipras-smatra-da-pregovori-o-cipru-pokazuju-napredak-73755/>, pristupljeno: 18. lipnja 2017.).

⁸⁰ „Razgovori koji su trebali riješiti desetljećima stare podjele na Cipru završili su prošli tjedan u Ženevi bez sporazuma, no s planom da se dužnosnici ponovno sastanu kako bi rješavali osjetljivo pitanje sigurnosti prije nego li ponovno pokušaju postići politički sporazum“ (<http://direktno.hr/svijet/eu/grcki-premijer-cipras-smatra-da-pregovori-o-cipru-pokazuju-napredak-73755/>, pristupljeno: 18. lipnja 2017.).

⁸¹ „Nakon tih razgovora održanih u Ženevi, turski je predsjednik Recep Tayyip Erdogan rekao u Istanbulu da potpuno povlačenje turskih vojnika s Cipra, što je zatražio ciparski predsjednik Nicos Anastasiades, 'ne dolazi u obzir'“ (<http://direktno.hr/svijet/eu/grcki-premijer-cipras-smatra-da-pregovori-o-cipru-pokazuju-napredak-73755/>, pristupljeno: 18. lipnja 2017.).

⁸² Kakav je već jednom postojao u ciparskoj povijesti, netom nakon osamostaljenja 1960. godine. Te je godine donesen Ustav zasnovan na britanski nametnutom Sporazumu iz Züricha (1959.) kojim je propisano (čl. 62.) da „predsjednik države mora biti Grk, a potpredsjednik Turčin, da u parlamentu, vladi i javnim službama mora biti 70 posto Grka i 30 posto Turaka, da u vojsci mora biti 60 posto Grka i 40 posto Turaka“ (<http://hms.ba/kasapovic-federaciji-prijeti-ciprizacija/>, pristupljeno: 1. srpnja 2017.). Taj se sustav vlasti (1960. – 1963.) nazivao „diumvirat koji su činili ciparski Grk kao predsjednik i ciparski Turčin kao potpredsjednik Vlade“ (Kasapović, 2010: 218). Također, u to doba „grčkog predsjednika države i grčke zastupnike birali su samo grčki birači, a turskog potpredsjednika i turske zastupnike samo turski birači. Grčkog predsjednika parlamenta birali su samo grčki, a turskog potpredsjednika samo turski zastupnici. Postojali su odvojeni grčki i turski Komunalni domovi koji su praktično djelovali kao drugi domovi državnog parlamenta. Na Cipru su u pet najvećih gradova postojale čak i posebne lokalne vlasti Grka i Turaka koji su živjeli u zasebnim gradskim četvrtima“ (<http://hms.ba/kasapovic-federaciji-prijeti-ciprizacija/>, pristupljeno: 1. srpnja 2017.). Ipak, „nezadovoljni nadpredstavljenošću Turaka u državnim i javnim institucijama, Grci su ih samovoljno ukidali i mijenjali“ (<http://hms.ba/kasapovic-federaciji-prijeti-ciprizacija/>, pristupljeno: 1. srpnja 2017.).

⁸³ Ili to ili ništa – budući da su mu alternative politička nestabilnost, građanski rat i državno osamostaljenje 'etnonacionalnih' zajednica u Jugoistočnoj Europi (Kasapović, 2005). Pogotovo se Cipar „mora kretati“ (...) „u pravcu konsocijacijske demokracije“ (Yiftachel, 1992: 130, 133, cit. prema Kasapović, 2010: 264), jer i preostala dva tipična primjera i 'povijesna iskustva' (Yiftachel, 1992: 130, 133, cit. prema Kasapović, 2010: 264) kao što su Sjeverna Irska i Šri Lanka „govore da stalna deprivacija etničkih manjina u dvoetničkim ili višetetničkim društvima rezultira povećanjem međuetničkog nasilja koje može uzrokovati kolaps političkog poretka“ (Yiftachel, 1992: 130, 133, cit. prema Kasapović, 2010: 264). A kad bi se Cipar transformirao u konsocijacijsku demokraciju, glavni segmenti društva na koje bi se ona oslanjala ne bi više bile dvije ciparske podetničke skupine, nego Grci i Turci (Kasapović, 2010).

⁸⁴ Što je jako bitno i „mora se naglasiti da su teritorijalni instrumenti vrlo česti i da se rješenje etničkih sukoba često traži u teritorijalnom organiziranju stanovitih prostora na etničkom principu“ (Cvrtila, 2000: 86).

politički, s velikom koalicijom grčkih i turskih elita, načelom razmjernosti kod političkog predstavljanstva i raspodjele javnih dobara te institutom uzajamnog veta kao jamca zaštite vitalnih interesa maronitske manjine.

5. USPOREDBA DVIJU DRŽAVNOSTI

S obzirom na neovisnu varijablu u ovom radu, međunarodno priznanje, o kojoj ovisi varijabla suverenosti, mogu ustvrditi da je Kosovo suverena država, a Sjeverni Cipar samoproglašeni entitet⁸⁵. Međunarodno priznanje je jedno od četiri spomenuta kriterija državnosti. Prva tri (teritorij, stanovništvo i vlast) posjeduju oba slučaja u ovom radu. Međutim, međunarodno priznanje – i to relativno brzo, odmah nakon proglašenja neovisnosti – ima samo Kosovo. Slijedom toga, ono je suverena država, odnosno država u punom smislu te riječi.

5.1. *Međunarodno (ne)priznanje Kosova i Sjevernog Cipra: suverena država i samoproglašeni entitet*

Međunarodno priznanje je „kruna“ državnosti koja u ovom radu ne pripada zapadnim demokracijama pod vodstvom SAD-a kao „proklamiranim zaštitnicima Kosova“, već jedino i isključivo pravno utemeljenoj kosovskoj državnosti zasnovanoj na statusu *konstitutivnog elementa* nekadašnje *jugoslavenske federacije* proklamiranog u Ustavu iz 1974., a koji je proglasio svoju neovisnost 2008. godine naspram turske prinude na ciparski otok od prije preko četiri desetljeća iz čega je nastao samoproglašeni entitet koji nitko osim Turske ne priznaje kao neovisnu državu i nije suveren. A nije suveren jer je „produžena ruka“ matične Turske, što se kosi sa suverennošću, koja podrazumijeva „to da nijedna država ne prihvaća nikakvo upletanje drugih u vlastite unutarnje poslove“ (Poggi u: Caramani, 2007: 69). Štoviše, paradržavna tvorevina ciparskih Turaka „usko je politički, gospodarski, ekonomski i kulturno povezana s Turskom“ (Taradi, 2015: 82). Isto tako, „budući da koristi tursku liru, izložena je svim promjenama na turskom tržištu“ (Taradi, 2015: 83).⁸⁶

⁸⁵ Neka vrsta, ako ne slabe ili propale države, onda u najmanju ruku pseudodržave, a to su takve „političke i teritorijalne jedinice koje su proglasile svoju neovisnost od matične države (ili država), organizirale unutarnju političku strukturu i ponašaju se u svemu kao „prave“ države, ali nemaju međunarodno priznanje kao bitan element u stvaranju jedne države“ (Cvrtila, 2000: 87). U tu kategoriju još spadaju i „Tajvan, Južna Osetija, Abhazija, Transdnjistrja, Nagorno-Karabah itd“ (Kurečić, 2012: 95).

⁸⁶ Zato je, međutim, „zbog odvojenosti od Republike Cipar i rasta turske ekonomije s kojom je povezana, nije zahvatila kriza koja je zadesila Republiku Cipar“ (Taradi, 2015: 81). Tako da, u moru loših stvari, ima i jedna „dobra“.

Povrh svega navedenog, daleko najočitiji indikator turske prinude je i već spomenuta stacionirana vojna sila u turskom dijelu Cipra, koju pobunjeničke turske vlasti službeno prihvaćaju. Nasuprot tome, Republika Cipar i međunarodna zajednica, „smatraju da se radi o okupacijskim snagama, te su u nekoliko rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda te snage odbačene kao ilegalne“ (Obućina, 2015: 23). Konačno, Sjeverni Cipar od ostatka otoka dijeli već spomenuta *Zelena* ili *Atilina linija* koja nije prava i jasno utvrđena granica čije je utvrđenje najvažniji kriterij za međunarodno priznanje nečije državnosti.

6. ZAKLJUČAK

Jedino relevantno rješenje za sjevernociparsku pseudodržavnost u svjetlu nedovršene europske integracije zemalja Jugoistočne Europe u kontinuiranom procesu geopolitičke konsolidacije je turski ulazak u EU kao zajednicu ravnopravnih država zasnovanu na podlozi prava na kojoj nikako ne može stajati turska prinuda na ciparski otok. Postkemalistička je Turska, za vladavine premijera Turguta Özala, službeno zatražila svoje punopravno članstvo 1987. godine⁸⁷, a pregovori su započeli tek 3. listopada 2005., kad i pregovori s Hrvatskom. Međutim, proces je tu naglo stao, a turski je put k punopravnom članstvu u EU zapao u višedesetljetni nejasni i krajnje ponižavajući položaj.⁸⁸ „U prosincu 2006. Vijeće je odlučilo ne otvarati osam poglavlja i ne zatvoriti privremeno nijedno poglavlje dok Turska ne otvori svoje pomorske i zračne luke Republici Cipar...” (EP, 2014: 495). Također,

„određena poglavlja 'blokirale' su pojedine države članice. U svibnju 2012. Komisija je pokrenula 'pozitivan program' s Turskom radi oživljavanja bilateralnih odnosa podupirući napore te zemlje da uskladi svoje zakonodavstvo s pravnom stečevinom EU-a. Nakon trogodišnjeg zastoja u 2013. je došlo do novih pomaka. Vijeće je u lipnju pristalo otvoriti poglavlje o regionalnoj politici ukoliko bi Komisija to potvrdila nakon svog godišnjeg izvješća o napretku u jesen“ (EP, 2014: 495).

Najveći europski zagovornik turskog ulaska u EU je Njemačka, a svjetski SAD. No, nisu ni ta zagovorništva bezuvjetna. Što se tiče Njemačke, iako su odnosi s njom „unaprijeđeni zbog važnosti Turske u zaustavljanju ili makar kontroliranju broja izbjeglica koje prolaze kroz tu zemlju na putu u zapadnu Europu, stvarajući pritom valove migrantskih i izbjegličkih kriza, slabi su izgledi Turske da ubrzo postane članica Europske unije“ (Jović u: Kasapović, 2016: 370).

⁸⁷ No, već je 1963. godine potpisala „Ankarski sporazum s tadašnjom Europskom ekonomskom zajednicom kojim je stekla status 'pridruženosti' toj zajednici“ (Jović u: Kasapović, 2016: 362).

⁸⁸ „Plan je, rekao je turski ministar vanjskih poslova, da Turska uđe u Europsku Uniju do 2023. te da do tada postane i jedna od deset najrazvijenijih zemalja svijeta. Vrata Europske Unije, izgleda, ostaju zatvorena za Tursku“ (Jović, 2010: 32).

Što se, pak, tiče transatlantskog saveznika, „ciparsko pitanje uzrokovalo je prve ozbiljnije napetosti između SAD-a i Turske“⁸⁹ (Jović u: Kasapović, 2016: 360). Unatoč tomu, „u hladnom ratu Turska je bila važna zemlja s kojom se Sjedinjene Države nisu morale uvijek slagati, kao u slučaju Cipra, ali su je zbog geostrateškog položaja morale uvažavati“ (Jović u: Kasapović, 2016: 361). To je zato jer američko zagovaranje turskog ulaska u EU ima šire, globalne, dimenzije:

„Takozvani slučaj Turske odmah postavlja i ono vrlo složeno pitanje u kojoj mjeri europska integracija koju provodi EU stoji u skladu s američkom velikom globalnom strategijom koja još od kraja Drugog svjetskog rata stalno ističe potrebu demokratizacije Europe i stvaranje cjelovitoga prostora koji će biti povezan s regijom Bliskog i Srednjeg Istoka. Od Trumanove administracije kroz sve etape hladnog rata pa do predsjednika Busha, oca i sina, to je bio snažan američki poticaj koji se posebice oblikovao u hladnoratovskom vremenu i bio je ostvaren u čvrstoj američkoj nazočnosti na europskom kontinentu Marshallovu planu, NATO-u i podržavanju europske integracije. Stalni američki pozivi Europljanima da prime Tursku u svoje redove žele naglasiti važnost te zemlje i njezino značenje kao strategijske spojnice Europe prema Bliskom i Srednjem istoku. Pri posjetu Turskoj predsjednik Bush je godine 2004. jasno istaknuo da Turska kao europska sila pripada EU, a politički, vojni i akademski krugovi u SAD-u stalno ističu da je to itekako u američkome dugoročnom interesu“⁹⁰ (Vukadinović u: Vukadinović, Čehulić-Vukadinović, 2011: 405).

⁸⁹ „Američki predsjednik Lyndon Johnson upozorio je 1964. Tursku da je SAD neće moći braniti ako izvrši invaziju na Cipar i ako je zbog toga napadne Sovjetski Savez. S obzirom na to da je i Grčka bila članica NATO-a, a to je postala istodobno kada i Turska, Sjedinjene Države nisu željele sukob dviju članica NATO-a“ (Jović u: Kasapović, 2016: 360), a Turskoj su zbog invazije uvele sankcije, da bi „Turska 1975. priznala Palestinsku oslobodilačku organizaciju (PLO) kao legitimnog predstavnika palestinskog naroda“ (Jović u: Kasapović, 2016: 361).

⁹⁰ Ta je, poslijeratna američka strategija iz 1947. godine, dakako, bila dio nove američke vanjske politike, odnosno „važna pretpostavka uspjeha novog modela američke vanjske politike“ (Barišić, 2001: 158), a to je „po prvi put izražena spremnost Sjedinjenih Država na preuzimanje stalnih obveza izvan granica Zapadne hemisfere i svojevrсна globalizacija njihove vanjske politike, suprotno tradicionalnom pristupu“ (Barišić, 2001: 158) koji je nestao „pred naletom sveukupne globalizacije američke vanjskopolitičke akcije i nastojanja da se svijet preoblikuje prema vlastitom primjeru putem intervencija, pružanja pomoći i davanjem savjeta“ (Barišić, 2001: 159).

Ipak, na strani protivnika turskog članstva u EU „još su uvijek snažni otpori koji kao zapreke spominju“ (Vukadinović u: Vukadinović, Čehulić-Vukadinović, 2011: 401) veličinu Turske, brojnost njezinog stanovništva, stanje demokracije, tip političke kulture općenito, položaj nacionalnih manjina (naročito Kurda), odnos prema nesunitskim muslimanima i ostalim religijama, nacionalizam i prisilni sekularizam, utjecaj vojske u političkom životu, euroazijski zemljopisni položaj te, dakako, ciparsko pitanje⁹¹.

Cipar, zbog potonjeg „blokira otvaranje većine poglavlja u procesu pregovora o pridruživanju“ (Jović u: Kasapović, 2016: 370), a Francuska „zbog armenskog pitanja i općenitog protivljenja proširenju Europske unije“ (Jović u: Kasapović, 2016: 370). Ona, pak, zajedno s Austrijom⁹² „najavljuje referendum o eventualnom članstvu Turske u Europskoj uniji“ (Jović u: Kasapović, 2016: 370). Ipak, od svega nabrojenoga, daleko najveći *krimen* Turske su

„velike religijske i civilizacijske razlike. Ulazak pravoslavne Grčke i kasnije pravoslavnih zemalja Cipra, Bugarske i Rumunjske ne doživljavaju se kao neka opasnost, jer je riječ o kršćanskom krugu država, dok se za Tursku još uvijek svjesno ili podsvjesno ističe njezin tzv. islamski balast“ (Vukadinović u: Vukadinović, Čehulić-Vukadinović, 2011: 401).

Sve to zajedno pred Kosovo stavlja izvrsne šanse za savršeno pozicioniranje perspektivne mlade države u međunarodni sustav temeljen, prije svega na pravu kao podlozi njegove državnosti, a onda i na uzajamnom priznavanju svih sa svima jer „osim Antarktika, svijet je isparceliziran na zasebne države koje, na temelju uzajamnog priznavanja, čine međunarodni sustav“ (Hague i dr, 2001: 7).

⁹¹ Međutim, EU je primila grčki dio (Republiku Cipar), što, ne samo da je za Tursku bilo posebno bolno 2004. godine, već je i licemjerno budući da „traži priznanje države čiji je reprezent isključivo grčki dio koji ne pokazuje nikakvu volju za ujedinjenje s ciparskim Turcima“ (<http://putopisi.net/europa/cipar/cipar-sjeverni-dio-i-nikozija/>, pristupljeno: 18. lipnja 2017.). A i „Turska je dugo, još od početka ciparske krize, držala da je Zapad neopravdano stao na stranu Grčke, te je zanemarivao legitimne turske interese“ (Jović, 2010: 31).

⁹² Čija je pozicija još radikalnija, budući da se tamo jasno daje do znanja da se eventualni turski ugovor o pridruživanju nikad neće ratificirati.

S druge, pak, strane samoproглаšeni Sjeverni Cipar, što na temelju izostanka međunarodnog priznanja, a što na temelju njegove dugotrajne podijeljenosti s ostatkom otoka čiji je najnoviji pokušaj prevladavanja relativno nedavno (siječanj 2017.) propao, ostavlja dojam jednog tvrdog izolacionizma vođenog politikom zasnovane na prinudi koja traje, po svemu sudeći, u beskonačnost.

Literatura

Barišić, Ante (1999) *Vanjska politika SAD između diplomacije i rata: obavještajno-sigurnosne organizacije SAD u doba hladnog rata* (neobjavljena doktorska disertacija). Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Barišić, Ante (2001) Vanjska politika Sjedinjenih Američkih Država u vrijeme Trumanove administracije. *Politička misao* 38(2): 157-175.

Bb/h (2017) Grčki premijer Cipras smatra da pregovori o Cipru pokazuju napredak. *Direktno.hr* 18. siječnja. <http://direktno.hr/svijet/eu/grcki-premijer-cipras-smatra-da-pregovori-o-cipru-pokazuju-napredak-73755/> (Pristupljeno 18. lipnja 2017.).

Beširević, Nataša (2013) *Vanjska politika EU i zapadni Balkan*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Burnham, Peter i dr. (2006) *Metode istraživanja politike*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Caratan, Branko (1999) NATO i Kosovo: geneza problema i mogućnosti rješavanja krize. *Politička misao* 36(2): 3-14.

Caramani, Daniele (2013) Uvod u komparativnu politiku. U: Caramani, Daniele (ur) *Komparativna politika* (str. 1-19). Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Cvrtila, Vlatko (2000) Dekonstrukcija geopolitičkog poretka na primjeru pseudodržava. *Politička misao* 37(2): 85-88.

Dimitrijević, Vojin i Stojanović, Radoslav (1996) *Međunarodni odnosi*. Beograd: NIU Službeni list.

EP (Europski parlament) (2014) Kratak vodič o Europskoj uniji. Luxembourg: Ured za službene publikacije Europske unije.

3e-ag.com (2017) 3-e partner na Kosovu. <http://3e-ag.com/hr/Kosovo> (Pristupljeno 17. lipnja 2017.).

Grubić, Nado (2014) Konceptije suverenosti: od kraja 17. do sredine 20. stoljeća. *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku* 7(7): 7-34.

Hague, Rod i dr. (2001) *Komparativna vladavina i politika*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Ibrahimagić, Omer (1997) *Državnosti i nezavisnost BiH*. Sarajevo: Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca.

Jović, Dejan (2016) Turska. U: Kasapović, Mirjana (ur) *Bliski istok: politika i povijest* (str. 353-372). Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Kasapović, Mirjana (2014) *Kombinirani izborni sustavi u Europi 1945-2014*. Zagreb: Plejada.

Kasapović, Mirjana (2005) *Bosna i Hercegovina: podijeljeno društvo i nestabilna država*. Zagreb: Politička kultura.

Kasapović, Mirjana (2010) *Politički sustav i politika Izraela*. Zagreb: Politička kultura.

Kasapović, Mirjana (2016) Bliski istok: povijest i značenje pojma. U: Kasapović, Mirjana (ur) *Bliski istok: politika i povijest* (str. 3-46). Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Kasapović, Mirjana (?) KASAPOVIĆ: Federaciji prijeti ciprizacija. *Hms.ba* ?
<http://hms.ba/kasapovic-federaciji-prijeti-ciprizacija/> Pristupljeno 1. srpnja 2017.

Klaić, Bratoljub (1974) *Veliki rječnik stranih riječi*. Zagreb: Zora.

Klarin, Danijel (2015) *Mirovne operacije Ujedinjenih naroda* (neobjavljen završni rad). Šibenik: Upravni studij.

Klemenčić, Matjaž (2002) Tipologija oružanih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije devedesetih godina 20. stoljeća. *Polemos* (5)1-2: 65-85.

Knezović, Sandro (2006) Europska politika u vrijeme disolucije jugoslavenske federacije. *Politička misao* 43(3): 109-132.

Kurečić, Petar (2012) Problematika definiranja malih država. *Hrvatski geografski glasnik* 74(2): 89-112.

Kuvačić, Ivan (1999) *Funkcionalizam u sociologiji*. Zagreb: Naprijed.

Landman, Todd (2008) *Teme i metode komparativne politike*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Martinović, Darko (2014) *Visoki predstavnici međunarodne zajednice u BiH*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Net.hr (2013) Cipar – otok ljubavi s 340 dana godišnje. <http://net.hr/danas/svijet/cipar-otok-ljubavi-zamlja-s-340-suncanih-dana-godisnje/> Net.hr. Pristupljeno 18. lipnja 2017.

Obućina, Vedran (2015) Turska politika prema Cipru. *Političke analize* (22): 22-26.

Poggi, Gianfranco (2013) Nacionalna država. U: Caramani, Daniele (ur) *Komparativna politika* (str. 68-83). Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Proleksis enciklopedija online (2014) Cipar. Struka DRŽAVE I NARODI. <http://proleksis.lzmk.hr/15435/> Pristupljeno 18. lipnja 2017.

Politička enciklopedija (1975) Beograd: Savremena administracija.

Raos, Višeslav (2010) Politike teritorijalnosti u BiH. *Političke analize* 1(4): 6-10.

Rudolf ml, Davorin i Čobanov, Saša (2009) Jugoslavija: unitarna država ili federacija. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 46(2): 287-314.

S., Edin (?) Cipar (sjeverni dio i Nikozija). *Putopisi.net*. ? <http://putopisi.net/europa/cipar/cipar-sjeverni-dio-i-nikozija/> Pristupljeno 18. lipnja 2017.

Taradi, Maja (2015) *Ciparsko pitanje: od turske intervencije do pristupanja južnog dijela otoka Europskoj uniji* (neobjavljen diplomski rad). Zagreb: Filozofski fakultet.

Visković, Nikola (1997) *Država i pravo*. Zagreb: Birotehnika CDO.

Vukadinović, Radovan i Čehulić-Vukadinović, Lidija (2011) *Politika europskih integracija*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Zorko, Marta (2012) Pojam granice u postmodernoj geopolitici. *Politička misao* 49(2): 30-44.

Sažetak

Autor smatra da pitanja državnosti i suverenosti s obzirom na međunarodno priznanje još nisu koncizno odgovorena od strane dosadašnjih istraživanja *nacionalnih država* primijenjenih u konkretnim studijama zemalja u komparativnoj politici kao imanentno „unutarnjoj“ politici. Kroz binarnu komparaciju kosovske i sjevernociparske državnosti, od kojih prva počiva na konceptu *prava*, a druga *prinude*, ustvrđuje da je, zbog relativno brzo postignutog međunarodnog priznanja kao najvažnijeg kriterija državnosti koji je za to neophodan, kosovska državnost ona koja je „prava“, a sjevernociparska je pseudodržavnost. U skladu s tim, Kosovo je suverena država, a Sjeverni Cipar samoproглаšeni entitet. Zaključno, potencijalno rješenje za sjevernociparsku pseudodržavnost u svjetlu nedovršene europske integracije zemalja Jugoistočne Europe u kontinuiranom procesu geopolitičke konsolidacije krije se u turskom ulasku u EU kao zajednici ravnopravnih država zasnovanoj na podlozi prava na kojoj nikako ne može stajati turska prinuda na ciparski otok. Međutim, zbog veoma malih šansi da se spomenuto realizira, sjevernociparski će slučaj ostati *status quo*.

Ključne riječi: državnost, suverenost, Kosovo, Sjeverni Cipar, pravo, prinuda, međunarodno priznanje, suverena država, samoproглаšeni entitet, EU

